ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԵՐԱՓՇԵԱՆ

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՒՌՆԻՈՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԵՐԿՈՒՆԵՐՈՐԴ ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ ԶՄԻՒՌՆԻԱ ՇԱԲԱԹ 13 ՄԱՅԻՍ 1878 ԹԻՒ 1092

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Եթէ հեռագրական լրոց հաւատ ընծայելոյ լինիմք, քաղաքային կացութիւնն՝ զկնի մի քանի օր երկիւղալի և սպառնական փոփոխութեանց ենթակայ լինելոյ, դարձեալ խաղաղասիրական կերպարան մի կառնու։ Ի Վենայէ Մայիս 6-18էն արձակեալ հեռագիր մի կըսէ թէ Բէգերսպուրկի հեռագրական լուրքն խաղաղասիրական տրամադրութիւններ կըծանուցանեն վերատին, յաւելցնելով թէ հաւանական է որ դեսպանաժողովն գումարուի անյապաղ։ Դարձեալ ուրիշ հեռագիր մի կըսէ թէ անգլիական թերթքն զգոհունակութիւն իւրեանց ծանուցանեն 'ի մասին խաղաղասիրական յայտարարութեանց՝ հասելոյ 'ի Բէգերսպուրկէ։ Յայս մայրաքաղաքէ ժամանեալ ուրիշ հեռագիրք ևս բոլորովին սուտ է կըսեն այն համբաւն՝ թէ Ռուսք կըպատրաստուին 'ի Կ. Պոլիս մտանելկամ և առաւել մերձենալ 'ի նոյն մայրաքաղաքն։

Կրհաւատեն նաև թէ Շուվալոֆ կոմսն՝ որ Զարին կատարեալ վստահութիւնը կըվայելէ և խաղաղասիրական զգայմամբք ոգևորեալ է միշտ, լիակատար իշխանութիւն ընդունած է ընդարձակ շնորհուններ ընելու։ Կըյաւելցնեն նմանապէս թէ հիմնական պայմանքն արդէն պրչեալ են 'ի կարգադրութիւն դժուարութեանց և տարաձայնութեանց եղելոց 'ի մէջ կառավարութեանց Լոնտոնի և Բէգերսպուրկի։

«Կազէթ տը Ֆրանս'' օրագրոյն մէջ ևս զհետաքրքրական տեղեկութիւնսն ընթեռնումք, որք հաղորդեալ են նմա 'ի Պերլինէ։

«Այսօր 'ի զանազան կողմանց կըհաստատուի խաղաղասիրական լուր մի՝ այսինքն թէ Ռուսիան հիմնական շնորհուններ ըրած է և մեծապոյն քան զայնս՝ որ մինչև ցայսօր հաւանութիւն տուած էր ընելու, և թէ Զարին անձնական միջամտութեան արդիւնքն են այս շնորհմունքնորոց կարևորութիւնն թէև տակաւին յայտնի չէ ճշդիւ, բայց կերևի թէ մեծ են և նշանաւոր։ Վասնզի 'ի Վենայէ կըգրեն թէ Աւստրօհունգարիոյ կառավարութիւնն գոհ եղած է և թէ հոդ պիտի տանի աշխատիլ գործունէութեամբ 'ի Լոնտոն, որպէսզի Անգլիան ևս կերպապէս յայտնէ զգոհունակութիւն իւր։ Ուրեմն յոյժ կարելի է որ համաձայնութիւն մի հաստատուի 'ի մէջ Անգլիոյ և Ռուսիոյ։ Այսու ամենայնիւ նոր խառնաշփոթութիւնք կրնան ծագիլ եթէ Աւստրիան հարկադրուի զուգահեռական գրաւումն մի (occupation) ընել. այսինքն հաղորդակից լինել Թուրքիոյ կողոպտուելուն։ Անգլիան կըմերժէ միշտ առնուլ զեգիպտոսն կամ խոտորիլ, որ և է կերպիւ 'ի հասարակաց իրաւանց''։

Հեռագիրն կըծանուցանէ թէ Շուվալոֆ կոմսն՝ որ արդէն հասեալ պիտի լինի 'ի Լոնտոն, 'ի վերադարձին իւր 'ի Բէգերսպուրկէ, օր մի մնացեր է 'ի Պերլին, ուր տեսակցեր է Կիյլոմ կայսեր, ինչպէս նաև Պիզմարք իշխանին հետ։

Մեծին Բրիտանիոյ եկամտից նախարար սրբ Սթաֆֆորտ Նորտքոթ՝ Օքսֆորտի մէջ պատասխանելով պատգամաւորութեան մի որ իւր հաւանութիւնն կուտար կառավարութեան ընթացքին 'ի մասին Արևելեան խնդրոյն, ասաց։

«Թէև մեծ են դժուարութիւնքն՝ որոց դէմ Անգլիան պարտաւորեալ է մնաքառիլ, բայց և այնպէս այս դժուարութիւնքն կըսկսին նուազիլ, և կառավարութիւնն կըյուսայ թէ խաղաղասիրական կարգադրութիւն մի կրնայ լինել''։

Այս յայտն կըհաստատուի 'ի հետեւեալ հեռագրէ՝ արձակեալ 'ի Բէգերսպուրկէ Մայիս 5-17 ամսաթուով։

«Կերևի թէ Շուվալոֆ կոմսն յաջողեալ է ապացուցանել Զարին թէ Ռուսիոյ օգտից նպաստաւոր է 'ի գործ դնել զմեծագոյն մասն շնորհմանց՝ որք կըխնդրուին։ Ուստի Դեսպանաժողովն գումարումն հաստատուն կըհամարուի ըստ ամենայն երևմանց''։

Միևնոյն յուսոյն նպաստամատոյց կըհամարիմք Լ'Աժանս Ռիւս օրագրոյն մի յօդուածն, որոյ մէջ խօսելով 'ի վերայ զինուորական մեծամեծ պատրաստութեանց Անգլիոյ և Ռուսիոյ, այս կէս պաշտօնական օրագիրն կըսէ թէ՝ «Անշուշտ լաւագոյն պիտի լիներ՝ որ այս հոկայական միջոցներն 'ի գործ դրուէին 'ի նպաստ մարդկութեան և քաղաքակրթութեան։ Անգլիան և Ռուսիան արդէն ապացուցին զկենդանական մեծ զօրութիւնս իւրեանց։ Այս երկու գլխաւոր ազգքն, կըյարէ Լ'Աժանս Ռիւս, կրնան իրարու դէմ պատերազմիլ երկար տարիներ առանց նուաճութեան միոյն և միւսոյն։ Պարտին ուրեմն նախամեծար համարիլ իրարու օգնել, փոխանակ զիրար տկարացնելոյ''։

Ինչպէս կըտեսնուի 'ի նախընթաց տեղեկութեանց, խաղաղասիրական զուարթագին հովը դարձեալ կըվէչէ։ Բայց տար Աստուած, որ հաստատուն կերպիւ շարունակէր փչելու 'ի մխիթարութիւն տառապեալ ժողովրդոց։

Ի Կ. Պոլսոյ կըգրեն թէ ոմանք 'ի կուսակցայ նախորդ Սուլթան Մուրատին՝ ընկերութեամբ բազում գաղթականաց փորձ փորձեցին յափշտակել զնա 'ի պալատէն Զրազանի, ուր կըբնակի։ Այս յանդուգն փորձոյն առթիւ տիւնահեղ կռիւ մի տեղի ունեցաւ ընդ պահապան զօրաց, և սպանելոց ու վիրաւորելոց թիւն 30ի կըհասնի կըսեն։ Ալի—Սիւավի փաշան՝ որ այս ապստամբական շարժման առաջնորդն էր, յիշեալ կռուոյն մէջ սպանուեր է։ Իսկ իւր գլխաւոր մեղսակիցքն բռնուեր 'ի բանտ դրուեր են։

Մայրաքաղաքն 'ի կատարեալ հանդարտութեան կըգտնուի և նախարարք 'ի ժողով գումարուեր են 'ի կայսերական պալատն՝ Եըլդըզ—Քէօշքի անուանեալ։

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Փարիզի ՏԷՊԱ օրագրոյն Ապրիլ 16 թուոյն մէջ Հայոց ազգին վերաբերեալ կարեւոր նամակ մի ընթերցաք, զոր մտադիր էինք թարգմանել. բայց զայս պիտանութիւնն արդէն կատարած ըլլալով պատուական ՄԵՍԻՍՆ, 'ի նմանէ քաղելով կընդաղորդեմք մեր ընթերցողաց զնոյն նամակն, որ ուղղեալ է առ խմբագրապետն յիշեալ գաղղիական թերթին։

«Դուք քանիցս անգամ Ռուսաց պահանջումն ներուն դէմ Ռումէնաց ըրած հիմնաւոր դանգատներուն վրայ խօսեցաք։ Նմանապէս Յունաց իրաւապահանջութեանց վրայ դրեցիք, և անոնց արդարացի ըլլալը ցոյց տուիք։ Բայց Օսմանեան կայսրութեան կրելիք հիմնական փոփոխութեանց մէջ իրաւանց պահանջում ունեցողները միայն Յոյներն ու Ռումէնները չեն։ Հայերն ալ իրաւունքներ ունին, զորս թէև զեն 'ի ձեռին պահանջած չեն երբէք, թէև ուրիշ ամեն ժողովուրդներէն աւելի հլութեամբ հպատակած են Թուրքաց իշխանութեան, թէև երկրին ընդհանուր կառավարութեան մէջ գործօն մասնակցութիւն մ'ունեցած և իրենց անժխտելի ուշմութեամբն ու ճարպիկութեամբ ազդեցութիւն ձեռք բերած են երկրին մէջ, սակայն իրենց իրաւունքները գուցէ Օսմանեան իշխանութեան ներքև գտնուող ամեն ազգութեանց իրաւունքներէն աւելի բացայայտ գըծուած են։ Ինչ որ ալ ըլլայ, ամենէն հին ըլլալնուն սարակոյս չկայ։ Հայք, առանց բնաւ հակառակ ըլլալու Եւրոպական քաղաքակրթութեան, չեն կրնար իրօք այն ժողովրդոց կարդէն համարուիլ, որք խիստ հին ժամանակներէ 'ի վեր երենց ազգութիւնը, լեզուն և յատուկ նկարագիրը լաւ պահած են։ Եւ սակայն օրշափ այլազան իշխանութեանց ներքև ենկած են, բիրտ և վայրագ իշխանութեանց, որոց վերջին նկարագիրն են Քրդաց և Չերքէզաց բռնութիւնները։ Մինչ վերջին պատերազմին ժամանակ այդ վայրագներն Հայաստանի մէջ հաղարաւոր զոհեր չըրին։

«Այի Սթէֆանոսի դաշնադրութեան 16րդ յօդուածը բացորոշապէս կըճանաչէ թէ Հայոց նկատմամբ ալ անօրէնութիւն մ'ընել հարկ է։

«Նկատելով որ, կըսէ յիշեալ յօդուածը, Ռուսական զօրաց Հայաստանի մէջ գրաւած բայց Թուրքիոյ վերադարձնելիք տեղերէն մեկնիլը՝ կրնայ կռիւներու և երկու տերութեանց բարեկամական յարաբերութիւններուն վնաս բերող կնճիռներու ծնունդ տալ, Դուռը պարտաւորութիւն յանձն կառնու Հայոց բնակած գաւառներուն մէջ տեղական պիտոյից պահանջած բարւոքումներն ու բարենորոգումներն առանց այլ ևս յապաղելու գործադրել, և Քիւրդերուն ու Չերքէզներուն դէմ անոնց ապահովութիւնն երաշխաւորել։

«Այս յօդուածը, թէ և հակիրճ՝ բայց շատ պերճախօս է։ Արդարև, ի՞նչպէս կըլլայ, որ Ռուսիա՝ Բ. Դրան խոստումներուն սովորաբար վստահութիւն չընծայած ժամանակ, և այս ալ ոչ առանց իրաւանց, Հայաստանի ապահովութեան խնդրոյն մէջ յանկարծ անոր խոստմանք դրուին։ Ճշմարիտ է որ յօդուածին առաջին պարբերութեան մէջ երկբայութիւնն և երկբայութենէն աւելի կընդնշմարուի, վասնզի յոյս կըյայտնուի թէ «կռիւներ և երկու տերութեանց յարաբերութիւններուն վնասաբեր կնճիռներ պիտի ծագին''։ Ճշմարիտ է նաև որ պայմանագրուած է թէ բարձր Ասիոյ հայկական գաւառները նոյն վարչութիւնը պիտի ունենան՝ ինչ որ ունենան Պալքանայ քրիստոնեայ գաւառներէն ոմանք, և տեղական պիտոյից յարմար բարենորոգումներ պիտի ստանան։ Բայց այս ամենն ալ խիստ տարտամ են, և շատ չեն քաջալերեր հայրենասէր հայերն, որոց հետ աւելի ունեցայ իրենց ներկային ու ապագային վրայ խօսակցելու։

«Ասոնք ծայրայեղ բաղձանքներ չունին. Օսմանեան հպատակութենէն ազատիլ և Հայաստանի մէջ թագաւորութիւն հաստատել չեն մտաբերեր. նմանապէս իրենց կրած չարիքն իրենց երկրին մէջ գտնուող իսլամ ժողովրդոց հատուցանել չեն ուզեր. այլ մէկ բանի մը կըբաղձան, այն է՝ իրենց գործունէութիւնը զարգացնելու ազատութեան. այն ժամանակ կարող կըլլան Իսլամաց հետ 'ի միասին ապրիլ, և ոչ թէ բռնութեամբ՝ այլ միայն համաձայնութեամբ շահուց ձուլում յառաջ բերել. երազմը որ միշտ հետամուտներ ունեցած է, բայց ոչ հասնող։

«Եւ արդարև Հայերը կարող չեն իրենց մէջ լաւ վարչութեան մ'ամեն տարերքը գտնելու, որ միայն կրնայ հակադիմութիւնները ջնջել և միտքերը խաղաղել։ Հայք աշխատասէր են, կիրթ և արևմտեան որևէ ժողովրդոց չափ կըկապուի։ Ճշմարիտ է որ յօդուածին առաջին պարբերութեան մէջ երկբայութիւնն և երկբայութենէն աւելի կընդնշմարուի, վասնզի յոյս կըյայտնուի թէ «կռիւներ և երկու տերութեանց յարաբերութիւններուն վնասաբեր կնճիռներ պիտի ծագին''։ Ճշմարիտ է նաև որ պայմանագրուած է թէ բարձր Ասիոյ հայկական գաւառները նոյն վարչութիւնը պիտի ունենան՝ ինչ որ ունենան Պալքանայ քրիստոնեայ գաւառներէն ոմանք, և տեղական պիտոյից յարմար բարենորոգումներ պիտի ստանան։ Բայց այս ամենն ալ խիստ տարտամ են, և շատ չեն քաջալերեր հայրենասէր հայերն, որոց հետ աւելի ունեցայ իրենց ներկային ու ապագային վրայ խօսակցելու։

«Ասոնք ծայրայեղ բաղձանքներ չունին. Օսմանեան հպատակութենէն ազատիլ և Հայաստանի մէջ թագաւորութիւն հաստատել չեն մտաբերեր. նմանապէս իրենց կրած չարիքն իրենց երկրին մէջ գտնուող իսլամ ժողովրդոց հատուցանել չեն ուզեր. այլ մէկ բանի մը կըբաղձան, այն է՝ իրենց գործունէութիւնը զարգացնելու ազատութեան. այն ժամանակ կարող կըլլան Իսլամաց հետ 'ի միասին ապրիլ, և ոչ թէ բռնութեամբ՝ այլ միայն համաձայնութեամբ շահուց ձուլում յառաջ բերել. երազմը որ միշտ հետամուտներ ունեցած է, բայց ոչ հասնող։

«Եւ արդարև Հայերը կարող չեն իրենց մէջ լաւ վարչութեան մ'ամեն տարերքը գտնելու, որ միայն կրնայ հակադիմութիւնները ջնջել և միտքերը խաղաղել։ Հայք աշխատասէր են, կիրթ և արևմտեան որևէ ժողովրդոց չափ կը-

ԱԶԳԱՅԻՆ

Քաղաքիս Հայոց Աղքատասիրաց ընկերութիւնն՝ ըստ ամենն տարուան սովորութեան՝ իւր եօթնեւտասներորդ տարեդարձն կատարեց 'ի 1ն ամսոյս, և այս առթիւ հանդիսաւոր պաշտօն և պատարագ մատուցաւ 'ի Ս. Յակոբանոց եկեղեցին 'ի նախընթաց օրն՝ որ էր կիրակի։

Տարեդարձին հանդիսին օրն, որ կատարեցաւ 'ի Մենիմէն գիւղաքաղաքն մասնաւոր հացկերութիւ միով, Աղքատասիրաց ընկերութեան Ատենապետ մեծարգոյ Յովհաննէս Միրզա պատուելին՝ պարագայիս յարմար համառօտ ատենախօսութենէ մի եւս, զհետեւեալ յորդորական երգն ուղղեց առ բարեպաշտ Անդամս յիշեալ մարդասիրական Ընկերութեան։

Զինչ մեծ բարիք քան 'ի դուիթ, սէր
Օգնել կարօտ ընկերին,
Եւ սփոփել վիշտն ու ցաւեր
Խեղճ ու հիւանդ աղքատին։
Սիրաք մեր վառ 'ի վառ բորբոքին, եղբարք,
Ցաւոց աղքատաց դարման ընձեռել.
Մահու ժանիքէն թշուառներն համակ
Ճարատար խնամվք վաղ ընդ փոյթ փրկել.
Զի չի՛ք բարի քան 'ի դուիթ, սէր
Օգնել կարօտ ընկերին
Եւ սփոփել վիշտն ու ցաւեր
Խեղճ ու հիւանդ աղքատին։
Հայդ, ուտեստ տամք մեք անօք քաղցելոյն,
Բժիշկ, դեղ, դարման ցաւագար խեղճին,
Հոգամք լիուլի պէտքեր ամենուն,
Որ ընդ լծով են դժնդակ բաղդին։
Ո՛հ, մեծ բարիք են 'ի դուիթ, սէր
Օգնել կարօտ ընկերին
Եւ սփոփել վիշտն ու ցաւեր
Խեղճ ու հիւանդ աղքատին։
Օ՜ն ուրեմն, եղբարք, եղբարք գթութեան,
Ցարատաւ 'ի ջան, 'ի սէր խնդագին,
Մի սիրտ մի հոգի աշխատիմք համայն
Հետեւող լինել Տիրոջ պատգամին։
Հապա՛ ընկերք Աղքատասէր,
Օգնեմք կարօտ ընկերին
Եւ սփոփեմք վիշտն ու ցաւեր
Խեղճ ու հիւանդ աղքատին։

—Մեր աչաց առջև ունիմք զհաշուեցուցակ վերջասաներորդ ամին Աղքատասիրաց ընկերութեան քաղաքիս։ Ըստ նոյն հաշուեցուցակին յիշեալ ընկերութեան մուտքն՝ հանդերձ անշարժ և շարժուն դրամագլխով իւրով, կհասնի 'ի գումար 144,611,50 ղուրուշից, արծաթ մէճիտիէն 20 ղուրուշ հաշուելով. իսկ ելքն այսինքն տարեկան ծախք նորին վասն պիտոյից աղքատաց եայլն 21,130 ղուրուշ է, մէճիտէն դարձեալ 20 ղուրուշ հաշուելով։

Ուրախ սրտիւ կընկատեմք, թէ Աղքատասիրաց ընկերութիւնն՝ ներմեռանդ օրհնութեամբ աղքատաց և իւր բարեպաշտ անդամոց դովելի ջանիւքն, օրըստօրէ զարգանալու և յառաջադիմելու վերայ է. քանզի կըտեսնեմք որ անցեալ տարւոյն ամբողջ բաժանորդագրութեանց գումարն 9,852,50 ղուրուշ է և՝ 'ի նպաստ աղքատաց տրուած պարահանդէսէն 14,025 ղուրուշ դոյացեր է, եայլն։

Ահաւասիկ Աղքատասիրաց անշարժ և շարժուն ստացուածքն, զոր յիշած եմք 'ի վերոյ։

Տան մի արժէքն 'ի ճանա. կամուրջի գռեզ	8,500
Երեք պարտամուրհակք	90,537
Պասրասա դրամ	1,936
Ժողովելիք	569
Արժէք դեղոց՝ 'ի դեղարանի ընկերու.	14,000
ղուրուշ	115,542

Ցընթացս վեշտասաներորդ շրջանին Աղքատասիրաց ընկերութիւնն 631 աղգային հիւանդաց խնամ՝ տարեր է. յորոց 607ն առողջացեր է, 10ն տակաւին ընդ խնամով բժշկի կըգբաղուի և 14 հիւանդք մեռեր են։

ՄԱՀԱԳՈՅԺ

Ցաւոք սրտի կըպարտաւորիմք ծանուցանել զփոխումն առ Աստուած մեծարգոյ Կարապետ էֆէնտիի Պապայեան Կ. Պոլսեցւոյ, որ զկնի երկարատև հիւանդութեան միոյ՝ կնքեց զմահկանացու ընթացս իւր 'ի կիրակի տուրն յԵրորդումն ամսոյս 'ի Պուռնովա գիւղն 'ի հասակի իբր 35 ամաց։

Հանգուցեալն՝ որ 'ի կոստանդ մօրն՝ թոռն էր կայսերական վառօդապետ մեծահամբաւ Յատեան Յովհաննէս—Պէյին, 'ի բազումամաց հետէ 'ի Ջմիւռնա կըբնակէր, ուր օսմանեան կայսրութեան փարոսներու գործակալութեան (Agence) ընդհանուր Տնօրէնն էր։

Ուսումնական և քաջ գաղղիագէտ, վախճանեալն իւր քաղցր բնաւորութեամբն և իւր գործունեայ ընթացքովն՝ ոչ միայն փարոսներու ձեռնարկութեան գաղղիացի վարձակալաց (concessionnaire), այլ ինքն իւր բարեխնամ մեծաւորաց համարումն և շնորհը լիովին կըվայելէր, այլև քաղաքիս ազգայնոց և օտարականաց համակրութիւնն 'ի ձեռս բերած էր։ Այս համակրական սէրն կատարելապէս յայտնեցաւ յընթացս հիւանդութեան Պապայեան էֆէնտիի, մանաւանդ 'ի վերջին աւուրս նորա։ Սէր համակրական և եղբայրական, զոր գովութեան և շնորհակալութեան արժանի կըհամարիմք։

Հանգուցելոյն մարմին երկուշաբթի օրն 'ի Պուռնովայէ 'ի քաղաքս 'ի Ս. Եկեղեցին բերուելով՝ նորա յուղարկաւորութեան տխուր հանդէսն՝ առաջնորդութեամբ քսանի չափ քաղաքապահ զօրաց և ուղեկցութեամբ եկեղեցական դասուն ու բազմաթիւ աշխարհականաց՝ փառաւորապէս կատարեցաւ մի քանի փողոցներէն անցնելով Հայոց թաղին, որուամ երբ թէ զվերջին հրաժեշտի սիրալիր ողջոյն իւր կուտար։

Մեր դերա. Ս. Աստուածորդն հանառօտ դամբանախօսութեամբ մի վախճանելոյն առաքինական գեղեցիկ յատկութիւններն յառաջ բերէ եւս, նորա դագաղին վերայ՝ որ ծաղկեայ պսակօք զարդարեալ էր, հետեւեալ ատենախօսութիւնն կարդացուեցաւ 'ի կողմանէ բարեկամացն հանդուցելոյն։

Մեծարգոյ հանդիսականք,

Եթէ երբէք առաքինի, ընկերասէր ու խոնարհ բնութիւն մը յիշուելու արժանի է՝ Պապայեանի բազմաթիւ բարեկամներէն կուգան յետին երթաս բարև մ'ըսել իրենց սիրելին, որ այսօր հողը կըմտնէ։ Կարապետիկը, այն զուարթ ու արթուն տղան որ ամենու համակրութիւնը կըգրաւէն, ամենէ կըսիրուին և ամենու սրտին մէջ յիշատակ մը կըթողուն։ Մեզի համար ոչ միայն մանկութեան ընկեր ու բարեկամ՝ այլև քաղաքակից մ'էր անի։ Մեսրոպեան դպրոցի և Անդրէաս վարժապետի վաղեմի աշակերտներէ մին՝ Պապայեանը իւր ուսումները Իզմիրի մէջ կատարած էր, մանկութենէ 'ի վեր մեր քաղաքը սիրելով։

Յատուկ հինգ տարի է արդէն՝ որ քաղքիս ծովածոցի լապտերներու գրասենեակին ընդհանրապետական քաղաքակրթութեան յառաջադիմութիւններուն ընդել։ Ուստի այդ երկրին ինքնօրէն վարչութիւն մը շնորհելը բնաւ վախնալու բան մը չունի, և որևիցէ լուրջ արգելք մը չկրնար ընդդիմանալ այդ բանին։ Մանաւանդ Հայոց ցրուեալ վիճակն առարկելու իրաւունք ալ չկայ. վասնզի Օսմանեան ոչ մէկ գաւառի մէջ հնար չէ աւելի հոծ համախմբութիւն մ'և ակներև մեծամասնութիւն գտնել։

«Թուրքիոյ ձեռքը մնացած բարձր Հայաստանի և Մեծ Հայաստանի մէջ, յորմէ Եփրատ և Տիգրիս գետերը կանցնին, և որ հարաւի կողմէն մինչև Տաւրոսի սառոռան, և արևմտից կողմէն ալ մինչև Էնկիւրիի շրջակաները կըտարածի, պաշտօնական վիճակագրութեան ցոյց տուած 3,523,343 բնակչաց երկու միլիոնէն աւելին Հայ են. և տակաւին շուտով կրնան աւելնալ այն ամեն Հայերով, որք ապրուստի միջոցներ գտնելու համար դուրս ելած են։ Միայն Պոլսոյ մէջ 100,000ի մօտ Հայ կայ։ Կարնոյ գաւառին մէջ՝ 1,600,000 բնակչաց 1 միլիոնը Հայ, 400 000ը Թուրք, 200,000ը Քիւրդ, մնացեալներն Եզիդի և ուրիշ սատանայապաշտք են։ Այսպիսի պատկառելի մեծամասնութիւն մը՝ վայրագ և աւարառու ցեղերու անգուլ ասպատակութեանց ենթակայ եղած է, զորս Թուրք կառավարութիւնն անկարող է արգիլելու, և խիստ թոյլ կերպիւ կըջանայ զսպել։ Քրիստոնեայ ժողովուրդները պաշտպանելու քիչ յօժարութիւն ցուցած է միշտ, և երբոր այս տեսակ առթի մը մէջ դործել պէտք ըլլայ, շատ անդամ անլսելի։

«Ուրեմն անհրաժեշտ է որ շարունակ սպառնալեայ ներքև գտնուող այս քրիստոնեայ տարերքն իրենք զիրենք պաշտպանելու վիճակի մէջ դրուին։ Հայերն ասկէց զատ ուրիշ բան չեն պահանջեր։ Եթէ վերջապէս չկրնան այս հիմնադրէս բնական իրաւունքը ձեռք բերել, Օսմանեան կայսրութեան անդամանելի մէկ մասը մնալու բաղձանքնուն հակառակ պիտի ըսուին երթալ ուրիշ պաշտպանութիւն մը խնդրելու, որ կարող ըլլայ իրենց կեանքն ու դոյքն ապահովել. վասնզի պարզապէս ոստիկանութեան խնդիր մ'է այս։

«Թուրքիոյ անցեալը դժբաղդաբար ապագային համար քաջալերիչ չըլլալով, Այսթէֆանոսի դաշնադրութեան 16րդ յօդուածն՝ իւր ներկայ իմաստով՝ Ռուսաց Հայաստանի մէջ տարածուելուն ճանապարհները միայն կըպատրաստէ։ Եփրատայ ձորն և Տաւրոսի բոլոր դօտիներն այս կերպիւ մնալու դրաւման մ'սպառնալեայ ներքև կըգտնուին, դրաւում մը, որուն առաջքն առնելու մէկ միջոց մը միայն կայ, այն է ինքնօրինութիւն։

«Հայաստան Ռուսիոյ բաղկաց մէջ նետելը միթէ բռնարարել չէ՞ ազգութեանց մեծ սկզբունքն, յանուն որոյ քանի տարիէ 'ի վեր Եւրոպա տակնի վերայ կըլլայ։ Միթէ Սլավ տարերք կա՞ն Կարնոյ և Տրապիզոնի կուսակալութիւններէն մնացած գաւառաց մէջ, Վանայ Սերասքիրոյ և Տիարպէքիրի կուսակալութեանց մէջ և Տաւրոսէն անդին Կիլիկիոյ մէջ։ Հայը խիստ հեռի է Սլավութենէ։ Գանէ կրօնական շահ մը կենայ. բնաւ ամենևին։ Հայն և ոչ իսկ Օրթոտոքս է բառին Յունական նշանակութիւն։

«Քաղաքականապէս Հայաստան Ասիոյ մէջ եապէս չեղօք տարր մը կըներկայացնէ, ինչպէս Եւրոպիոյ մէջ Զվիցցերն, որուն կըմնանայ իւր բնակչաց բնաւորութեամբն ու տրամադրութեամբ, և միութեան դիծ մը կըկազմէ Արևմտից և Արևելից միջև, որոյ ճշմարիտ քաղաքակրթիչ սկզբունքն ըլլալու սահմանուած է։

«Թող չխաբուի Եւրոպա։ Հայք իրենց դաշը պաշտպանելով՝ միանգամայն Եւրոպիոյ շահերը կըպաշտպանեն։ Եթէ Ռուսիա, չենք ըսեր 16րդ յօդուածին հակառակ, այլ անոր զօրութեամբ, որովհետև անխուսափելի վախճանի մը բողբոջները կըպարունակէ, Հայաստանը Ռուսական նոր գաւառ մ'ընելու յաջողի, Եփրատայ ձորն անոր ձեռքը կանցնի, Սուրիա վասնզի մէջ կմնայ, և Միջերկրականն ետեւէն ու կողէն սպառնալեայ կենթարկի մերձաւոր ապագայի մը մէջ։

«Հայք մեծ դժուարութիւն չունեցան այս վտանգը ցոյց տալու այլևայլ տեղութեանց։ Գործին վիճակը ներկայացնել բաւական էր։ Միանգամայն ցոյց տուին իրենցմէ առաջարկեալ դեղն, որ է ինքնօրինութիւն։ Ուրիշ բան է եթէ դաշնադրութեան 16րդ յօդուածն Եւրոպական յօդուած մ'ըլլայ, այսինքն եթէ Եւրոպա անոր իսկապէս և վերջնական գործադրութեանն հսկէ։ Կըյուսան որ այս մասին ձեռնտուութիւն չպիտի պակսի իրենց, որովհետև ընդհանուր շահու խնդիր կայ։ Համոզուած են որ այս խնդիրը պիտի կրնայ հասկցուիլ, ինչպէս որ իրենք կըհասկնան։

նուր տեսչութիւնը կը վարէր անի, ամէն հաւատարմութեամբ ու կանոնաւորութեամբ։ Իր մեծերը այնքան գոհ էին անորմէ, այնքան կը սիրէին զանի՝ որ ինքնայօրդոր փութացին ցաւալի հիւանդութեանը միջոցին, անոր թոշակի հաստատումը լսելի շարունակել, և մինչև վերջի օրերս իրենց քաջալերական նամակներովը կը մխիթարէին զանի։

Այս եղական բարերարութիւնը՝ այնքան աւելի պատիւ կը բերէ մեծիշ Միշէլ, Գալլաս և Պոտուի գաղթականի յարգելեաց՝ որքան որ ներկայ տագնապի ժամանակներու մէջ, կատարեալ նախանձամութիւն մ'եղան անոնք մեր դժբաղդ ու անոք բարեկամին, անոր յաւերը ամքելով։ Այս յարգելի անձերը գիտէին անուշտ, թէ ինչ հաւատարիմ ու անձնուէր մարդ մը կը վարձատրէին։ Մենք ևս համոզուած ենք, թէ քիչեր կրնան Պապայեանի պէս այսպիսի մեծ առատաձեռնութեան մը արժանի ըլլալ ու ամենու սիրտերը գրաւել։

Մեր բարեկամին քաղքիս ըրած ծառայութիւնները, անոր կենցաղագէտ ընթացքը ու բարեսրտութիւնը ամենու ծանօթ է Իզմիրի մէջ, և բոլոր զանի ճանչցողները մեզի հետ կը միանան այսօր անոր մահը ողբալու . . . . ։

Կեանքը որ շուքի պէս բան մ'է և մարդս որ ցօղի մը պէս կը ցնդի՝ այս անուր փոսին առջև կերևին ու մեր գոյութեան ունայնութիւնը մեզի կը յիշեցնեն։ . . . . . .

Երկաս բարեաւ ուրեմն սիրելիդ մեր Պապայեան, մեր երջանիկ ու թշուառ օրերու բարեկամը, երկաս բարեաւ . . . . ։ Կուզէինք քու դերեզմանդ մայիսի վարդերով ու ծաղիկներով լեցնել, ինչպէս և դուն մեր սիրտը զբաղեցուցեր ես միշտ . . . ։ Բայց ծաղիկները կը թառամին ու մահարձանները կը հին՝ նան։ Իսկ քու մտերմութեան և համակիր սիրոյդ յիշատակը պիտի մնայ միշտ այն անկեղծ բարեկամացդ սրտին մէջ՝ որոնք զքեզ կը յիշեն ապիտի յիշեն ցմահ։

Պապայեանի բարեկամները։

Զմիւռնա, 8 Մայիս 1878

Զմիւռնա, 10 Մայիս 1878

Յարգոյ խմբագրապետ,

ՄԱՍԻՍԻ 2119ՐԴ թուոյն մէջ հրատարակեալ նամակին մէկ պարբերութեանը նկատմամբ՝ Զմիւռնոյ ազգայնոց ոմանց կողմանէ ձայներ կը հասնին ականջիս։

Բացատրութիւն մի։

Սկիզբ անուամբ քաղաքիս մէջ անդարմանելի վէրք մը կայ։ Ասի ընդհանրապէս տարեւոր կանանց և մասնաւորապէս մանկամարդ տիկնայց կը պատահի։ Այս հիւանդութեան յաւնարէն անունը Իսկիրօ՝ սխալմամբ Իսկիլ հասկցած ըլլալով՝ հայերէնը շան—խոց թարգմանեցինք։

Կրցաւինք որ այս հայկական սխալ վերծանութիւնը՝ թիւր մեկնութեանց և չարաշար ենթադրութեանց տեղի տուեր է։ Ուստի կ'փութամ ուղղել վրիպակս, կրկնելով որ մեր միտքը միայն սկիզբ խօթութիւնը ակնարկել էր և ոչ այլ ինչ։ Ա. Յ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

Ըստ ինդրոյ յարգոյ Պ. Այվազեանի զներկայ բացատրութիւն իւր հրատարակելէ ետև, հարկ կը համարիմ նոյն բացատրութեան վերայ և զմերն յաւելցնել։

Սկիզբ հիւանդութիւնն քաղաքիս մէջ տարածեալ չէ. այլ կը պատահի, ինչպէս ուրիշ շատ քաղաքաց մէջ ևս կը պատահի. և անշուշտ Պոլսոյ գեղեցիկ սեռն ևս աղատ չկրնար լինել այս խօթութենէն, զոր Պ. Այվազեան հարկաւ տեսած պիտի լինի նոյն մայրաքաղաքին մէջ՝ ուր կը դտնուի իւր հաստատուն բնակութիւնը։

Նամակագրին՝ իւր ձախորդ սխալին վերայ զղացած ցաւն կընդունիմք. բայց ոչ սակաւ իրաւացի կը դտնեմք նաև ճշմարտերն որք հասեր են նորա ականջին ընդդէմ հետևեալ անտեղի պարբերութեանն զոր կը տեսնեմք Մեղուի մէջ։

«Զմիւռնի՝ գեղեցիկ սեռին համար տարածիչ ախտ մը տեսայ, շան—խոց։ Ա.Հ, քանի՞ քանի մանկամարդ տիկիններ և շուշանաթոյր ծաղիկներ սոյն անդարմանելի խոցոյն զոհ գացած և իրենց տունը սուգի մէջ ընկղմած էին"։

Ի տեղեկութիւն նամակագրին՝ հարկ կը համարիմք ծանուցանել, թէ այս հիւանդութիւնն դուն ուրեք կը պատահի մանկամարդ տիկնայց, մինչդեռ ինքն կը սէ թէ մասնաւորապէս նոցա կը պատահի . . . . ։

Զմիւռնի, 10 Մայիս 1878

Յարգոյ խմբագիր Արշալոյս լրագրոյն։

Քաղաքիս ազգային Վարչութեան գովելի ուշադրութեամբ սուրբ Յովհաննես եկեղեցւոյն ապագրատն ներքին երկու կողմի պատերուն մէջ մէյ-մէկ մարմարիոնեայ յիշատակարաններ դրուեցան, որոնցմէ առաջինը մեծաս. Խաչատուր Գարագաշեանի, և երկրորդն՝ հանգուցեալ Բալոյի բարեյիշատակ Խաչատուր Ղազարեանի բարերարութեանց կը վերաբերին։ Վստահութեամբ կը սեպեմ որ սոյն երկու յիշատակարաններն ալ ամէն ազգայնոց հաւասար համակրութեանը և շնորհակալութեանը արժանի եղած են։ Բայց ներուի ինձ մի դիտողութիւն ընել, այսինքն թէ երկրորդ յիշատակարանին մէջ ժամանակագրական սխալ մի կայ. վասնզի ծերի շինութեան թուականը դրուած չըլլալով, ժամանակ անցնելէ յետոյ այնպէս պիտի հասկցուի որ՝ իբր թէ եկեղեցւոյ ծերը և յատակաշինութիւնը 1878 տարւոյն մէջ կատարուած են. մինչդեռ յայտնի է որ ծերը չեմ կրնար յաւ գիտնալ՝ բայց գրեթէ 18 տարւոյ չափ յառաջ կատարուած է։

Արդ մեր դերա. Առաջնորդ Հօր և Քաղաքական ժողովոյն կատարեալ խոհեմութեանը և արդարադատութեանը վրայ վստահանալով, խոնարհաբար կ'առաջարկեմ որ սոյն յիշատակարանին մէջ ծերի շինութեան գումարն թուականը աւելցնելու բարեհաճին։

Յարգոյ տէր, խնդրելով որ սոյն դիտողութիւնս Ձեր ազգօգուտ լրագրոյն յառաջիկայ թուոյն մէջ հրատարակելու հաճիք, մնամ

Իրաւանց նախանձախնդիր ոմն։

Յօժարամիտ կը փութամք հրատարակել զհետեւեալ նամակն որ անշուշտ ազգային բանասիրաց ուշադրութիւնը պիտի գրգռէ։

Զմիւռնի, 10 Մայիս 1878

Առ յարգամեծար պատուելի Պ. Սաւալանեանց, Ի քաղաքիս։

Արշալուսոյ վերջին թուոյն մէջ առ մեծարգոյ տօքթօր Հ. Բեռերման ուղղեալ նամակդ խորին ուշադրութեամբ կարդացի, որ կը վերաբերէր Մովսէսի Խորենացւոյ պատմութեան (գիրք Ա. գլ. Բ.) մէջ եղած ծածկաբանութեան։ Սոյն հատուածը, ինչպէս ինձ, նոյնպէս ազգային, մանաւանդ օտարազգի հայերէնագէտ գրագիտաց ուշադրութիւնը գրաւած էր. մինչև կարծել տալ ոմանց թէ գրչաց անուշադրութենէն սպրդած սխալ ըլլայ, և հեղինակին հարազատ իմաստը խանգարած. և մինչև անգամ առեղծուած համարել։ Այսպէս վիկտոր Լանկլուա յիշեալ պատմութեան նոր թարգմանութեան

Արժան համարեցաք մեր բանասեր ընթերցողաց աչաց ներքեւ դնել զՅառաջաբանն նոր Քերականութեան Ա. Մ. Գարագաշեան պատուելիին, որ տպեալ է 'ի Կ. Պոլիս յամին 1875։

Գիտնական հեղինակն՝ նոյն Յառաջաբանին մէջ՝ մեր գրաբառ լեզուին վերայ իւր ունեցած համոզմունքն կը յայտնէ, որ բոլորովին հակառակ են Ա. Մամլոյն համոզմանցն նոյն խնդրոյն նկատմամբ։ Բայց զարմանալին այն է, որ Պ. Մամուրեան իւր վերջին ամսատետրին մէջ յառաջ կը բերէ զանուն Գարագաշեան պատուելիին իբրեւ համամիտ ինքեան։

Անառասիկ յիշեալ Յառաջաբանն, որոյ 'ի վերայ հրաւիրեմք զուշադրութիւն ընթերցողաց մերոց։

Ազգային դպրոցաց մէջ Հայերէն գրաւոր լեզուին ուսման տրուած կարևորութիւնը տեսնելով՝ այս քերականութիւնը կարելի եղածին չափ ճոխ և կատարեալ ընել արժան համարուած է. մանաւանդ որ ուրիշ համառօտ քերականութիւն մը 'ի պէտս նորադոյն ուսանողաց արդէն 'ի լոյս ընծայուած է։

Քերականութեանս հեղինակն այս տպագրութեան մէջ այն ամէն փոփոխութիւններն ու յաւելուածներն ըրաւ զոր իւր և այլոց փորձառութիւնը կը թելադրէին, և զոր գրաւոր լեզուին ուսման ազգային դասարակութեան մէջ ունեցած և ունենալու բաղմադիմի կարևորութիւնն կը պահանջէր։ Հեղինակը գրաբարին ուսմանը նկատմամբ ազգային դպրոցաց ըրած նախատեսութիւնն այնչափ աւելի կը յարգէ որչափ համոզուած է թէ Հայ սերնդեան արդի լեզուին ինչպէս ծնունդը գրաբարէն է, նոյնպէս աճումն ու զարգացումը գրաբարով պիտի ըլլայ։ Այս տեսութեամբ գրաբարին ուսումը մեր ազգային նախակրթական դասարակութեան առաջին և գլխաւոր մասը պիտի ըլլայ մինչև որ ազգային արդի լեզուն ժամանակիս գիտնարար և գրագիտական պիտոյիցը բաւական ըլլալու վիճակին հասնի։ Այս կարևոր վիճակին, ուր կը կենայ մեր լեզուին, նա մանաւանդ մեր մտաց զարգացումը, արդարև քանի մի ճամբով կրնանք հասնիլ. բայց ո՞վ կրնայ ըսել թէ այն ճամբաներուն մէկն ալ գրաբառին ուսումը չէ։ Հոն պիտի գտնենք նոր և ճշդագոյն գաղափարներու պատկերներ, խորին մտածութիւններու և փափուկ ըզգացումներու ձեւեր. հոն է մեր գոյացնելու լեզուին եթէ ոչ կերպական՝ անշուշտ նիւթական մասը, և, ո՞ գիտէ, թերևս այն լեզուն որուն կարևորութիւնը կ'զգանք և առ որ կը գիմենք՝ նոյն իսկ մեր հին գրաբառ, երբեմն նաև մեռեալ կոչուած լեզուն է։

Գրաբար լեզուին կարօտութիւնն օր ըստ օրէ աւելի զգացուելով, հարկաւ անոր ուսման դիրքերը, յորոց մին է քերականութիւնը, հետզհետէ նոյն կարօտութեան լրմանը յարմարագոյն դրութիւնը են։

Որովհետեւ Ա. Մամուլն իւր վերջին՝ այսինքն Նոյեմբեր եւ Դեկտեմբեր յաբակցեալ տետրին մէջ, կը լսի հաեւ զանուն խրիմեան սրբազան Հայրիկին իբրեւ աշխարհաբառեան եւ հետեւաբար իբրեւ համամիտ ինքեան, հարկ կը համարիմք Նորին Սրբազնութեան Հրաւիրակ Արարատեան անուանեալ երկասիրութենէն՝ (որ տպեալ է 'ի Կ. Պոլիս 1876ին), հետեւեալ ոտանաւոր տողերը յառաջ բերել. յորս բանասեր եւ ուշադիր ընթերցողն պիտի տեսնէ, որ խրիմեան սրբազանն խստիւ կը դատապարտէ զսխալ դատողութիւնս Ա. Մամլոյն 'ի մասին մեր գրաբար գեղեցիկ լեզուին, եւ թէ Պ. Մամուրեան յոյժ ձախորդութեամբ 'ի պաշտպանութիւն իւր կոչած է զյիշեալ Հայկաբան եւ գրաբառեան սրբազանն։

Թողէք ինձ, մանկունք, ասէն դանդաղ բառնամ հեղինակ հօրն
Զայն անհաւան քերականաց, որ զհին լեզուն հարթել ճգնին.
Ասեն թէ Սահակ մեռաւ, մեռաւ լեզուն և թաղեցաւ,
Հարկ է թողուլ զայն ի բաց և կենդանի լեզուաւ վարիլ.
Հին լեզուն սարուկ լեցի և իշխեսցէ բերտ աշխարհին,
Զոր առաջել կոկել ի բան, ասեն, գիտեմք, նոր արուեստիւ.
Զբառս երկայն կարճեմք անյօդ. չին պիտոյ կապքն ձայնաւորք.
Զհօրեղբայրն և զմօրեղբայրն կարեմք հընչել հօրաբ մօրաբ.
Եւ այսպէս համառօտեմք ըզբովանդակ Հայոց բարբառ։
Իսկ դու զինչ խօսիս առ այս, Հայր դպրութեան, ո՞չ զայրանաս,
Երբ որդիք յանդգնունք զհիմն լեզուին չբրշել ջանան.
Ըղձընորհ, զվայելչութիւն, զդաշնակ հընչումն աղարտելով,
Զոր յոլով դարք կազմեցին և քո հանճար մշակեաց զայն.
Քո շնորհիւ պայծառացաւ եկեղեցին օրհներգութեամբ.
Քո շնորհիւ Մովսէս, Յիսուս խօսին ընդ մեզ կատակարանաւ.
Քեզ թող մանկտին զԱստուծոյն և ըզՅունին զօտարաձայն,
Քեզ լեզուքն ծանրախօս՝ արդ խիզախին արդ ախօս։
Դի՛ք մանկունք, ըզդլուխս ձեր ընդ առաջով Սահակայ հօր.
Զայրդ բարձ, սուրբ Հայրապետ, օրհնեա՛ զմանկտին դի զարգասցին,
Եւ մի՛ լեցին ժբպիրհ ձեռօք, փոխել դերժել ըստ հաճոյից,
Այլ սիրել, խօսիլ, գրել, և բարբառոյդ պահել զաւանդ։

մէջ նոյն յօդուածին եկած ժամանակ՝ կանդ առնելով, հետևեալ կերպիւ կը յայտնէ իւր կարծիքը ծանօթութեան մէջ. «Այն հատուածը որ զանազան եղանակաւ թարգմանելու փորձ փորձուեցաւ, դեռ մինչև ցայսօր առեղծուած մի կը մնայ. որոյ իմաստից թափանցել անկարելի կերևի։ Պէտք է կարծել որ սոյն հատուածը խանգարուած ըլլայ հին օրինակողներէ, որոնք յիշեալ անդամոյն միտքը չըմբռնելով, բնագիրը խանգարած ու անհասկանալի ըրած են"։(Հաւաքածոյ հին և նոր պատմագրաց Հայաստանի)։

Նոյն կարծիքն ու մտութիւնը կը տեսնենք միւս անգղ. խալ. և այլն թարգմանութեանց մէջ. վասնորոյ պատմական մեծ ու դարաւոր խնդիր մի լուծուած կը համարուի գրագիտական աշխարհիս առջև. և կը պարտաւորիմք ազգովին շնորհապարտ լինել լուսաբանող բանասէրին։

Եթէ դիտողութեան կէտ մի կընչմարուի լուծման մէջ. այն է տպագրին հետ ունեցած տարբերութիւնը. և եթէ կընդունիք դուք, և ընդ ձեզ բանասէրք ազգիս, կը համարձակիմ ես այլ կարծիք մի յայտնել, ոչ հատատելով, այլ առաւել ուսումնականաց ու հնասիրաց հետաքրքրութիւնը շարժելու և լոյս մի տալու. այն է տպագրեալ օրինակին վերջին երկու տառերը որ է «ղՇայ առ Սէ» լուծելով կարդալ «ղՇերամատածութիւնն առ Սինէացիս». որովհետև Մովսէս Խորենացի այսպէս կըսէ. «Այլև ղմեծամեծս և ղղարմանալոյ արժանաւորս յարուեստից"։, որով կընամք աղատական արուեստից կարդին մէջ իմանալ և ղշերամատածութեան ազնիւ՝ և հին ժամանակները թագաւորական գերդաստանաց վերապահեալարհեստը։ Եթէ սոյն կարծիքս ընդունուելու լինի, պատիւ կը համարիմ անձինս և Ձեզ մեամ շնորհապարտ։

ՆՈՐԱՅՐ

ՋԱՆԱՊՋԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Զմիւռնիա, 13 Մայիս։

Քաղաքիս Թիճարէթին մէջ անցեալ երկուշաբթի օրն մեծ ժողով մի եղաւ առ 'ի քննել և գտանել զլաւագոյն եղանակ նոր հարկապահանջութեան միոյ 'ի բոլոր դաւառն Այտընի՝ առ 'ի գործակից լինել թղթադրամոյն՝ բարձմանը։ Մի քանի առաջարկութիւնք եղեն և համառօտ կերպիւ քննուեցան. սակայն այս խընդիրն հիմնական և խորին քննութեան կարօտ լինելն հասկցուելով, ժողովն համամտութեամբ արժան համարեցաւ օրևէ որոշումն չընել առ այժմ և երկրորդ ժողով մի գումարել յառաջիկայ եօթնեկի։

—Աւաղակաց քանի մը գնդեր երևան ելլելով 'ի շրջակայս Մանիսայի, դաւառիս ոստիկանութեան գնդապետ Եասին—Պէյն երեքշաբթի օրն դէպ 'ի Մանիսա գնաց 60ի չափ զինուոր հետը տանելով առ 'ի հալածել աւազակներն։

—Այտընէն հասեալ նամակներն ևս կը ծանուցանեն թէ նոյն սանճաքին մէջ բազմաթիւ չարագործներ կը գտնուին, որք 15—20 հոգի մէկ տեղ կը պտըտին նոյն երկիրը և մանաւորապէս կը պասեն 'ի գլխաւոր ճանապարհս, և ճանապարհորդաց վերայ յարձակելով կը կողոպտեն և կը վիրաւորեն զանոնք, և երբեմն կը սպանանեն եթէ դէմ դնող լինի։

—Քաղաքիս մէջ նաև, դժբաղդաբար, մեծ և փոքրիկ գողութիւնքն և յափշտակութիւնքն կը շարունակեն թէ ցորեկ և թէ գիշեր ժամանակ։ Վերջապէս հասարակաց ապահովութիւնն գոհացուցիչ վիճակի մէջ չգտնուիր ամենևին։

—Զորեքշաբթի երեկոյին մարդասպանութիւն մի տեղի ունեցաւ Հաճի Սթամ փողոցին մէջ, որոյ բնակիչքն մեծապէս խռովեցան։ Կը հաւատան թէ սիրահարութիւնն պատճառ եղած լինի յիշեալ մարդասպանութեան։

—Երէկ գաղղիական Ոքամանոր շոգենաւով մեկնեցաւ 'ի քաղաքէս մեծաշուք մահտեսի Յոհաննէս էֆէնտին Եբարդալեան, որ ընկերութեամբ իւր ընտանեաց 'ի Մանչէսթէր կերթայ Մարսիլիայէն և փարիզէն անցնելով։

—Մինոյն առթիւ մեկնեցան լատինաց Առաջնորդ՝ մենսէյնէօր Սբ. Բարթէդրան, որպէս և մէսիէս Սայդանի, Կիֆրէ և Բուզիների երեցի գաղղիացիքն։ Այս վերջինքն 'ի փարիզ կերթան զԱրուեստահանդէսը տեսնելու, որ Մայիսի 1ին (Ն. Տ.) բացուեցաւ փառաւորապէս և արտաքոյ գարգի շքեղ հանդիսիւ։

—Երէկ Մեծին—Բրիտանիոյ Վիքթորիա թագուհւոյն տարեդարձն լինելով, նոյն տերութեան քաղաքիս հիւպատոսարանն՝ սովորական հանդիսիւ կատարեց զյիշեալ տօնախմբութիւնն։

—Մայիս 11—23 ամսաթուով 'ի Կ. Պոլսոյ արձակեալ հեռագիր մի ծանրակշիռ տխուր լուր մի կը հաղորդէ, որ հետևեալն է.

Ի գիշերիս այսմիկ մեծագոյն մասն դրատանց Բարձրագոյն Դրան հրոյ ճարակ եղեւ, և միայն Մեծ—Եպարդոսի դիւանատունն ու արտաքին գործոց պաշտօնատան մի մասն ազատեցան։

—Միևնոյն ամսաթուով 'ի նոյն մայրաքաղաքէն կը հեռագրեն թէ Շուվարօֆ կոմն հասեալ է 'ի Լոնտոն և թէ երթալով կը զօրանայ յոյսն՝ որ դեսպանաժողովն պիտի գումարուի առաջիկայ Յունիս ամսոյ մէջ։ Կըսուի եղեր նաև թէ մօտիս Բուսմանի ասպետն որոշուեր է իբրև Ռուսիոյ երկրորդ լիակատար դեսպան յիշեալ ժողովոյն մէջ։

—Ռուսիոյ նորընտիր դեսպան 'ի Կ. Պոլիս՝ Լոպանօֆ Ռոսթովսքի իշխանն՝ սովորական հանդիսիւ ներկայանալով օգոստափառ Սուլթանին, մատոյց Նորին կայսերական Վեհափառութեան զվկայագիրս, որք յանձնեալ էին նմա յօգոստափառ Զարէն ամենայ Ռուսիոյ։

—Իւլսյի երկրորդ աստիճան շնորհեցաւ վսեմաշուք խբտրեան Գրիգոր էֆէնտիին՝ որ Բարձրագոյն Դրան արտաքին գործոց պաշտօնատան մէջ համարհակալ է։

—(Կ. Պոլսոյ) Ս. Պատրիարք հայրը, կըսէ ՄԱՍԻՍ, Բ. Դրան հաւանութեամբ երեք վարդապետ ղրկեց Հայաստանի կողմերն, որպէսզի Հայ ժողովրդոյ վիճակն աչքէ անցնելով՝ յորդորեն որ քիչ մը ժամանակ ևս համբերեն և ուրիշ երկիրներ չգաղթեն։ Սոյն պաշտօնը կատարող վարդապետներն են՝ արժա. Գարեգին վարդապետ Սրուանձտեանց, արժա. Վահան վարդապետ և արժա. Արիստակէս վարդապետ, որք երկուշաբթի օրն մեկնեցան"։

—«Լրագիր» անուն ազգային թերթին Մայիս 4 թուոյն մէջ զհեռաւեալ տողն ընթեռնումք.

«Զմշկածագէն վերջին փօստայով դարձեալ ցաւալի և տխուր լուրեր կը հասանին առաւել դժնդակ քան զառաջինսն։ Քրդաց բռնութիւնք և ոճիրք մեկ կողմէն (նորէն այս անգամ երեք հայազգի սպաննուեր են), պաշտօնավարաց զեղծմունքն ու խստութիւնքը միւս կողմէն, խարբերդի կառավարութեան դիմելով ապարդիւն եղած ձեռնարկներ ամեն դիէն, ժողովուրդը յուսահատ և ճարահատեալ՝ տունը տեղը թողլով դաղթելու պատրաստ. իսկ Քիւրտք գիւղերը պաշարած ըլլալով, տեղէն շարժելու անկարող, արտերն և վարուցանք երեսի վրայ մնացած, ապագայ սովու մ'երկիւղն ու մուտանջութիւնը մէկդի։ . . . . . Կ'իմանամք թէ Զմշկածագէն այս մասին արտաքուստ որ և սրբատակուր պաշտօնական տեղեկագիրք ալ ղրկուած են Ս. Պատրիարք Հօր, ազգու և անմիջական դարման հայցելով"։

—Նիս—Երքէն Մայիս 3—15 ամսաթուով յուղարկեալ հեռագիր մի իմայ կուտայ թէ Ռուսիան Ամերիկոյ մէջ 200,000 պատրաստ հրացան գնելէ ետև 300,000 ևս ապսպրեր է։

—«Վաքիթ» թուրքերէն լրագիրն կը ծանուցանէ թէ Կ. Պոլսոյ երկու գլխաւոր օրագրաց տնօրէնքն, այսինքն մօսիւ Ն. Պորտէանօ՝ որ «Լա Թուրքի» գաղղիարէն թերթին խմբագրապետն է, և միստր Ուիթէքըր՝ որ «Լիվընթ Հէրըլտ» անգղիական թերթին խմբագրապետն է, Օսմանիէ կարգին երրորդ աստիճանի շքանշաւ պատուեցան 'ի վեհա. Սուլթանէն՝ յապացոյց իւր կայսերական գոհունակութեան։

—Կ. Պոլսոյ ՄԱՄՈՒԼ հանդէսն, որ 'ի մի քանի ամսոյ հետէ դադարեալէր, դարձեալ սկսաւ հրատարակիլ խմբագրապետութեամբ յարգոյ պարոն Դ. Այվազեանի. որում յաջողութիւն և յարատևութիւն բարեմաղթեմք։

—Թիֆլիզի ՄՇԱԿ օրագրոյն Ապրիլի 12 և 13 թուոց Բանասիրականին մէջ կընթեռնումք ընդհայերէն թարգմանութիւնն «Դեսպանաժողովն և Հայք» (The conference and Armenians) անուանեալ անգղիարէն տետրակին՝ հրատարակելոյ 'ի Լոնտոն, 1878։

—Յանցելումս շաբաթու ընկալաք 'ի յարգոյ թղթակցէն մերմէ՝ որ 'ի Պաղէշ, բանասիրական ընդարձակ և պատուական յօդուած մի, զոր պիտի չյապաղիմք 'ի լոյս ընծայել Արշալուսոյ միջոցաւ։ Այս յօդուածն Հայ գործաւորաց և բարոյական վիճակն նորոգութեանը վերաբերի։

Առ պարոն Ց. Ս. Բ. ՅԱՅՆԹԱՊ։

Զպատասխանի նամակին ձերոյ յուսամ քնդունել անյապաղ ՅԱՅՆԹԱՊՅԻ երկուց ուսանողաց ճեմարանին Ս. Էջմիածնի, և հասուցանել ձեզ զայն փութով։

—Մեր նախորդ թուոյն 4որդ երեսին 2որդ էջին մէջ՝ փոխանակ Անգղիոյ դեսպան միստր Լէյէրտ ասելոյ, սխալմամբ Ռուսիոյ դեսպան գրած եմք։ Սխալ մի, զոր ընթերցողն հարկաւ ինքնիրմէ արդէն ուղղած է։

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

Ընդհանուր կացութիւնն հանդարտ է միշտ։

Բամպակին մեքենայով մաքրուած ընտիր տեսակն կուզուի և գրեթէ 650 հակ վաճառեցաւ 350—355 ղուրուշով առ կենդինարն. իսկ Ատանայի տեսակին արժէքն 315 է։

Աֆիոնէն յայսմ շաբաթու միայն 35 կողով վաճառեցաւ 127 1/2 ղուրուշով առ չէքին։ Թէպէտև այս գինն ածան է նոր հնձոյն նուազութեանն բաղդատութեամբ, այսու ամենայնիւ 'ի պատճառս հանդարտ կացութեանն Ամերիկայի բաղումս գնողք չլինելով 'ի շուկայի մերում և վաճառողք հարկաւորութիւն ունենալով 'ի դրամոյ, յիշեալ վաճառումն տեղի ունեցաւ։

Փալամուտի Անգղիոյ տեսակէն և «Նադիրել» կոչուած տեսակէն իբր 4000 կենդինար վաճառեցաւ 92—132 ղուրուշով, ապրանքին լաւութեանը համեմատ։

Ոչխարի անլուայ բուրդին արժէքն 260 ղուրուշ է առ կենդինարն։

ԹԱՆՈՒՅՈՒՄ

Մեր քաղաքակից յարգոյ Պ. Գրիգոր Ս. Սիմօնաքիեան, որ գաղդիարէնի, թուրքերէնի եւ հայերէնի ըստ բաւականին ճմռուտ է, կը փափաքի դասախօսութիւն ընել թէ՛ մասնաւորապես և թէ՛ վարժարանաց մէջ։ Նմանապես յոյժ յաջող է թարգմանութիւններ ընել նոյն լեզուաց մէջ. եւ մանաւանդ թուրքերէն աղերսագրեր շարադրել։

Յիշեալ ուսումնական երիտասարդն իւր ուսմունքը 'ի Փարիզ ըրած է, եւ մի քանի տարի գրագրութեան պաշտօն վարած է 'ի Բարձրագոյն Դուռն։

ՆՈՐ

ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ

Ա. ՄԱՍՆ

Քաղաքիս Մսերեան նորաճաստատ տպարանէն 'ի լոյս ընծայեալ երկրորդ գործն է, բաղկացեալ 'ի վեշտասանաձալ 64 երեսաց, եւ կը պարունակէ համառօտ բարոյական եւ զուարճալի խրատներ։

Գինն է ֆր. 0 35 սանդիմ։

Զորաւժական հաստատութիւն 'ի Զմիւռնիա։

Այսուհետև՝ ժամը 7ուկէսեն մինչեւ ժամը 10 երիկ մարդոց համար, եւ 10են մինչեւ կէսօրեն վերջը ժամը մէկ կանանց համար։ Դոյնպէս կէսօրեն վերջը ժամը 4են մինչեւ 6ուկէս հաստատութիւնը բաց պիտի մնայ։

Խմբագիր—տէր լրագրոյս,
Գ.-ԼՈՒ Գ. ՊԱԼԱՊԱՏԵԱՆ։

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐՇԱԼՈՒՅՍՈՅ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ